

A MÁGIA ELMÉLETE ÉS GYAKORLATA. BESZÁMOLÓ A ZARAGOZAI MÁGIAKUTATÁSI KONFERENCIÁRÓL

Zaragoza, 2021. június 28–29.

NÉMETH GYÖRGY

A *Római Afrika latin nyelvű átoktáblái* nemzetközi kutatócsoport 2021. júniusában vegyes konferenciát tartott Zaragozában.¹ A vegyes azt jelenti, hogy a spanyol előadók és a chicagói professzor, Christopher Faraone a zaragozai egyetem díszes Salon de Grados-ában adtak elő, szigorúan maszkban, míg a többiek a világ számos pontjáról videobeszélgetés keretei közt jelentkeztek be.

A konferencia nyitóelőadását Faraone professzor tartotta (*A Crushed Bronze Head of Augustus in Nubia and the Long-Afterlife of Pharaonic Trampling Curses in the Eastern Mediterranean*). Az előadás azzal a fáraókorai mágikus megsemmisítő rítussal foglalkozott, melynek során az ellenséget jelképező szobrocskára rátapostak, így téve őt veszélytelenné a varázsló számára. A rítust még a fáraók is alkalmazták külső ellenségeik (pl. a núbiaiak) ellen. Az eltaposás rítusa a görög-római átkok eszközei közé is bekerült. Paolo Poccetti (Roma Tor Vergata) példákat hozott rá, hogy a görög mágikus eljárások hogyan terjedtek át a görög Szicílián keresztül az itáliai félszigetre. Nemcsak a rómaiak, hanem az etruszkok is a hatásuk alá kerültek. Jessica Lamont (Yale University) a mágikus technikák oda-vissza vándorlását mutatta be Athén és Nyugat-Szicília között. Riccardo Massarelli (Università di Perugia) az itáliai Sovanában talált, művészi kivitelezésű férfi és női varázsbaba keleti gyökereit kutatta fel. A szobrocskák két keze hátra van kötve, egyik lábukat pedig le-törték. A kávészünet alatt a zaragozai Paula Arbeloa mutatta be posztereit az antik varázsszobrocskákról.

Egy futó megjegyzést tennék a varázsszobrocška kifejezésről. Ezeket a többnyire rosszindulatú mágiával megrongált fém-, agyag- vagy viaszfigurákat a szakirodalomban vudubabáknak szokás nevezni. Ez ellen a gyakorlat ellen emelt szót David Frankfurter, aki kiemelte, hogy az eredeti vudu vallásban a figurákat nem használták

¹ Las defixiones latinas del África Romana: una reedición (DeLAR) vagy The Latin Defixiones from Roman Africa Revisited. Reference number: RT12018-098339-J-100. Tudományos vezető: Dr. Celia Sanchez Natalias (Zaragoza). Futamidő 2019-2022. A konferencia címe: *From theory to practice: The transmissions of magical knowledge in the Graeco-Roman West*. A beszámoló *A clermont-ferrandi átoktáblák corpusa* (K134319) NKFI program keretei között készült.

varázslatok során, különösen nem rontó mágiára. Azt javasolta, hogy a vudu vallás követői iránt tiszteletet tanúsítva használjuk inkább a varázsbaba kifejezést.²

A délutáni szekció a zaragozai Diego Meseguer előadásával kezdődött, aki a fennmaradt, szűkös források alapján arra a kérdésre kereste a választ, hogy mennyibe került egy mágus szolgálatása? Az oxfordi Roger Tomlin, a britanniai átoktáblák nagyhírű kiadója a tolvajok elleni varázslatok formulakincsét vizsgálta a britanniai Uley és Bath átoktáblái alapján. Az erfurti Richard Gordon a szerelmi kényszervarázslatok szenvedélyt felkeltő kifejezéseit vizsgálva arra a kérdésre keresett választ, hogy ezek a fordulatok itáliai vagy keleti eredetűek voltak-e.

A második nap a zaragozai Gonzalo Fontana előadásával kezdődött a misztikus hajfűrtökről. Ifjabb Plinius leveleinek 7. könyvében, a 27. levélben számol be kísérletekről, akik éjszaka jelennek meg az alvók szobájában, és kopaszra nyírják őket. A budapesti Barta Andrea egy újonnan talált aquincumi átoktábla olvasatát mutatta be, amelynek különlegessége, hogy a varázsló keresztre feszítéssel is megfenyegette áldozatát. Ez a motívum eddig még nem szerepelt az általunk ismert több mint 1600 átoktáblán. Sara Chiarini (Hamburg) az átoktáblák nem szöveges elemeinek (rajzok, varázsjelek) elterjedését vizsgálta, és azt, hogy hol és mikor indult meg ezek használata legkorábban. A legnagyobb nehézséget az jelenti, hogy a legtöbb átoktábla keletkezési idejét csak bizonytalanul tudjuk megbecsülni.

Németh György (ELTE, Budapest) egy varázspapiruszon, egy kósi átoktáblán és egy szidéi agyagpalackon talált rajzot vezetett vissza a fáraókori Egyiptomra. A rajz egy démont ábrázol, aki áldozatát a hajánál fogva ragadja meg. Gyakran ábrázolták így a fáraót, aki legyőzött ellenfelét tartja hajánál fogva. Paolo Vitellozzi (Perugia) azt a vitatott kérdést vizsgálta, mennyire lehet bizonyítani az amulettek készítésénél a mágikus kézikönyvek használatát. Attilio Mastrocinque (Verona) egy különös varázsgemma ábrázolásának előképét az indiai Siva-ábrázolásokban vélte felfedezni.

Eleni Chronopoulou (Zaragoza) a mágikus szövegek fohászait elemezte, Joseph Sanzo (Velence) a késő antik mágia antik forrásait, Michael Zellmann-Rohrer (Berlin) pedig a bizánci mágia klasszikus gyökereit azonosította. A konferencia záróelőadását a zaragozai Francisco Marco Simón tartotta. Az ellenfél nyelvének elátkozását, vagyis a tanú elnémítását, ami gyakran fordul elő, különösen a bírósági ügyeket befolyásolni kívánó varázsszövegekben, összevetette a hasonló célú hettita szövegekkel, bár elismerte, hogy azok közvetlen hatása a görög-római mágiára nehezen lenne bizonyítható.

Az előadásokat élénk vita követte. A tanulmányokat egy zaragozai kiadású kötetben kívánja megjelentetni a projektet vezető és a konferenciát szervező Celia Sanchez Natalias.

² "Voodoo Doll": Implications and Offense of a Taxonomic Category. *Arethusa*, 53, 1, 43-58.